

Totalförsvarsplanering och förstärkning av totalförsvaret.

Energimyndighetens redovisning av regeringsuppdrag 2015-12-10 om planeringsanvisningar för det civila försvaret (Ju2015/09669/SSK) samt uppdrag i regleringsbrev för budgetåret 2020.

Förord

I denna sammanfattande rapport redovisar Energimyndigheten ett antal åtgärder som har påbörjats och genomförts under året, för att bidra till förstärkning av totalförsvaret och ökad motståndskraft inom energiförsörjningen.

Regeringen anger i prop. *Totalförsvaret 2021–2025* (2020/21:30) att Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig behöver stärkas på bred front. En viktig del i det arbetet är att stärka det civila försvaret. Motståndskraften inom bl.a. energiförsörjningen behöver höjas. Genomförandet av den försvarspolitiska inriktningen är ett ansvar för hela samhället. Ett av underlagen i propositionsarbetet var de utvecklingsbehov som Energimyndigheten, Svenska kraftnät och Strålsäkerhetsmyndigheten angav i redovisningen av regeringsuppdraget om civilt försvar i mars 2020.

Energimyndigheten och energiförsörjningen påverkas således av denna viktiga samhällsreform i allra högsta grad. Utifrån växande behov, krav och förväntningar arbetar vi vidare med att stärka samhällets totalförsvarsförmåga och för att förhindra att energiförsörjningen utgör Sveriges akilleshäls vid fientliga angrepp. Utvecklingen av ett robust civilt försvar kommer att ta tid, utifrån tidigare identifierade och tämligen omfattande utvecklingsbehov. Samtidigt ser vi att flera av de nödvändiga förutsättningarna för att kunna arbeta mer långsiktigt och metodiskt nu börjar falla på plats.

Covid-19-pandemin har inneburit påfrestningar för oss alla. Viss flexibilitet har krävts liksom förskjutning och nedprioritering av tidigare inplanerad verksamhet. Hanteringen av pandemin kommer dock att ge värdefulla erfarenheter i det fortsatta beredskapsarbetet.

Robert Andréén
Generaldirektör

Innehåll

1	Uppdrag i Energimyndighetens regleringsbrev avseende totalförsvarsplanering och förstärkning av totalförsvaret	4
1.1	Avgränsning.....	4
1.2	Sekretessbedömning	5
2	Pågående och vidtagna åtgärder	5
2.1	Löpande lägesbilder och underlag under covid-19-pandemin	5
2.2	Redovisning av regeringsuppdrag civilt försvar	6
2.3	Redovisning av områdesvis programplan energi till MSB	6
2.4	Löpande samverkan med Försvarsmakten och MSB m.fl.	7
2.5	Medverkan i övningsverksamhet	8
2.6	Forskning, kunskapsutveckling och omvärldsbevakning	9
2.7	Stöd till Utredningen om civilt försvar	10
2.8	Framtagande av en intern analys inför fortsatt totalförsvarsarbete.....	10
2.9	Utredning av förutsättningarna för en energiberedskapslag	10
2.10	Utredning gällande riksintresse energidistribution	11
2.11	Annan löpande verksamhet och samverkan med koppling till totalförsvar, beredskap och försörjningstrygghet.....	11
2.12	Extern kunskapsspridning, rådgivning och stöd	13
2.13	Förstärkning av Energimyndighetens krisledningsförmåga i hela hotskalan	14
2.14	Övriga interna robusthetshöjande åtgärder	15
2.15	Informationssäkerhet och säkerhetsskydd energi	16
3	Uppnådda resultat	17

1 Uppdrag i Energimyndighetens regleringsbrev avseende totalförvarsplanering och förstärkning av totalförsvaret

Energimyndigheten ska enligt sitt regleringsbrev för budgetåret 2020 redovisa användningen av de medel som ska bidra till att förstärka arbetet med civilt försvar avseende energiförsörjningen mot bakgrund av bl.a. den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet¹. Energimyndigheten redovisar detta samt det preciserade uppdraget till bevakningsansvariga myndigheter om totalförvarsplanering enligt nedan², i denna sammanfattande rapport.

Enligt uppdrag 6 ska Statens energimyndighet i arbetet med civilt försvar särskilt prioritera följande områden:

- Planering för stöd till Försvarsmakten under höjd beredskap avseende försörjning av kritiska förnödenheter, egendom och tjänster.
- Stärka arbetsformer, inkl. utrustning och tekniska system, för samverkan som möter de höga krav på sekretess och robusthet som ställs vid höjd beredskap.
- Planering för att kunna verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats.

Vidtagna åtgärder och uppnådda resultat ska redovisas som en del av redovisningen enligt regeringens beslut den 10 december 2015 avseende planeringsanvisningar för det civila försvaret (dnr Ju2015/09669/SSK) till Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet med kopia till Justitiedepartementet) senast den 22 februari 2021.

1.1 Avgränsning

I denna sammanfattande rapport redovisar Energimyndigheten på ett övergripande plan ett antal åtgärder som har påbörjats och genomförts under året, för att bidra till förstärkning av totalförsvaret och ökad motståndskraft inom energiförsörjningen. I det sammanhanget berörs även hanteringen av covid-19-pandemin kortfattat.

¹ Energimyndighetens regleringsbrev för budgetåret 2020, sid. 1 (mål och återrapporteringskrav: Förstärkning av totalförsvaret).

² Uppdrag 6 till bevakningsansvariga myndigheter om totalförvarsplanering i Energimyndighetens regleringsbrev 2019-12-17 för budgetåret 2020 (sid. 4). Energimyndighetens dnr 2020-000422.

För ytterligare information om Energimyndighetens arbete för en trygg och robust energiförsörjning samt ekonomisk redovisning av användning av tilldelade medel, hänvisas till myndighetens årsredovisning för budgetåret 2020.

1.2 Sekretessbedömning

Energimyndigheten gör bedömningen att denna sammanfattande redovisning inte innehåller uppgifter som omfattas av sekretess³.

2 Pågående och vidtagna åtgärder

2.1 Löpande lägesbilder och underlag under covid-19-pandemin

Covid-19-pandemin och sommarens elsituation i södra Sverige⁴ har varit utmanande händelser som har krävt viss flexibilitet samt förskjutning och nedprioritering av tidigare inplanerad verksamhet. Samtidigt har detta också bidragit till att stärka myndighetens förmåga att agera vid störningar i energiförsörjningen och utvecklad samverkan med andra samhällsviktiga aktörer.

En förstärkt arbetsgrupp har varit verksam under pandemin i syfte att identifiera och bedöma risker och ev. behov av åtgärder för en fortsatt fungerande energiförsörjning. Myndigheten har under del av året även aktiverat sin krisledningsorganisation. Se vidare under avsnitt 2.13 Förstärkning av Energimyndighetens krisledningsförmåga i hela hotskalan.

Energimyndigheten har kontinuerligt tagit fram lägesbilder, analyser och underlag om försörjningssituationen och energibranschens behov av stöd till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Försvarmakten, Regeringskansliet, andra ansvariga myndigheter och länsstyrelser m.fl. Energimyndigheten har deltagit i regelbundna samverkanskonferenser i MSB:s regi samt lämnat särskild rapportering till Försvarmakten/J9 Insatsstaben veckovis⁵.

För bedömningen av läget i energiförsörjningen har Energimyndigheten haft en löpande dialog med ca 80-100 energibolag och branschorganisationer inom gas, drivmedel, värme, kyla och el⁶. Avstämningar har även gjorts med Svenska

³ Ärendet har beretts inom ramen för den säkerhetsskyddsanalys som myndigheten tidigare har genomfört för arbetet med civilt försvar (dnr 2019-3793, H90-2019).

⁴ <https://www.svk.se/press-och-nyheter/nyheter/allmanna-nyheter/2020/svenska-kraftnat-i-avtal-med-ringhals-om-tillganglighet-av-karnkraft-under-sommaren/>
<https://www.svk.se/press-och-nyheter/nyheter/allmanna-nyheter/2020/svenska-kraftnat-i-avtal-om-karlshamnsverket-och-rya-kraftvarmeverk-under-sommaren/>

⁵ Dnr 2020-003263, 2020-018973, 2020-019529, 2019-009144, 2019-010837.

⁶ Bl.a. med Energiföretagen Sverige och branschföreningar inom förnyelsebar elproduktion (solcells- och vindkraftsbranscherna).

kraftnät, Energimarknadsinspektionen, Elsäkerhetsverket, Strålsäkerhetsmyndigheten m.fl. centrala myndigheter. Energimyndighetens bedömning är att dialogen inom energisektorn har fungerat bra, inkl. principiell inriktning av hanteringen samt identifiering av gemensamma behov av åtgärder.

2.2 Redovisning av regeringsuppdrag civilt försvar

I mars 2020 redovisade Energimyndigheten regeringsuppdraget om underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret gällande energiförsörjningen – dels en gemensam redovisning tillsammans med Svenska kraftnät och Strålsäkerhetsmyndigheten, dels en separat, mer detaljerad rapport⁷.

I den försvarspolitiska propositionen som presenterades i oktober 2020 angav regeringen att förmågan inom totalförsvaret behöver stärkas, vilket inkluderar en omfattande satsning på civilt försvar. Motståndskraften inom bl.a. energiförsörjningen behöver höjas och åtgärder bör enligt regeringen vidtas för att säkerställa en tillfredsställande beredskapsnivå⁸. Ett av underlagen i propositionsarbetet var de tämligen omfattande utvecklingsbehov som Energimyndigheten, Svenska kraftnät och Strålsäkerhetsmyndigheten angav i redovisningen av regeringsuppdraget enligt ovan.

2.3 Redovisning av områdesvis programplan energi till MSB

Energimyndigheten, Svenska kraftnät och Strålsäkerhetsmyndigheten samverkade kring uppdraget att ta fram en ”områdesvis programplan energi” i en gemensam, synkroniserad process. I mars 2020 redovisade respektive myndighet separata programplaner till MSB (utifrån sina utpekade roller och ansvar, myndighetsvisa bedömningar samt pågående och planerad verksamhet osv)⁹.

Utifrån de inkomna, områdesvisa programplanerna redovisade MSB ett utkast till ”Pilot Nationell programplan” under hösten 2020. Berörda myndigheter bereddes möjlighet att inkomma med synpunkter på utkastet, vilket Energimyndigheten gjorde efter samverkan med Svenska kraftnät, Strålsäkerhetsmyndigheten m.fl. Energimyndigheten tog då också tillfället i akt att lämna synpunkter på den föreslagna planeringsprocessen¹⁰.

Energimyndigheten deltar dessutom i referensgrupper i Försvarmaktens och MSB:s fortsatta arbete med planeringsinriktning, utveckling av den föreslagna

⁷ Dnr. 2019-16105. Uppdrag till bevakningsansvariga myndigheter att inkomma med underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret (Regeringskansliets dnr Ju2019/02477/SSK).

⁸ Prop. 2020/21:30 *Totalförsvaret 2021 – 2025* (sid. 125ff, sid. 148 m.m.)

⁹ Dnr 2019-003437 (H34/2019).

¹⁰ Ibid.

modellen för sammanhållen planering för totalförsvaret och ny grundsyn för totalförsvaret (Grundsyn 2021)¹¹.

2.4 Löpande samverkan med Försvarmakten och MSB m.fl.

Under året har Energimyndighetens kontinuerliga samverkan med Försvarmakten och MSB m.fl. aktörer fortlöpt i olika sammanhang och på skilda nivåer¹².

Energimyndigheten har belyst och lämnat underlag avseende energiförsörjningsfrågor och -resursbehov, bl.a. vid möten om civilt försvar för de bevakningsansvariga myndigheterna och planeringsprocesser i Försvarmaktens och MSB:s regi¹³. I samband med detta har Energimyndigheten också samverkat med Svenska kraftnät, Strålsäkerhetsmyndigheten, Post- och telestyrelsen m.fl.

Energimyndigheten har tagit fram ett flerårigt utvecklingsprogram av Sveriges drivmedelsberedskap när det gäller åtgärder som förebygger och lindrar störningar och avbrott i drivmedelsförsörjningen och som beaktar energiomställningen¹⁴. Myndighetsföreträdare höll under året en föreläsning på Gotland om drivmedelsförsörjningen för deltagare från Militärhögskolan vid Karlberg. Försvarmakten och Lantmäteriet besökte Energimyndigheten ang. delgivning av data/drivmedelsstationer till Militärgeografiska verket. Även länsstyrelserna har tillgång till systemet i sin planering.

Energimyndigheten har genomfört studiebesök vid den finländska Försörjningsberedskapscentralen, tillsammans med transportmyndigheterna, för studie av den finländska beredskapsorganisationen. Syftet var att fördjupa samarbetet inom transportberedskapen¹⁵.

Energimyndigheten har fört dialog med MSB ang. verkställighetsföreskrifter för planläggning för höjd beredskap¹⁶. Vidare stödjer Energimyndigheten MSB i enlighet med regeringens raminstruktion¹⁷ för arbetet i Natos civila beredskapsarbete, genom medverkan i samordningsmöten m.m.¹⁸

¹¹ Dnr 2019-003437 (H34/2019).

¹² Dnr 2020-003704 (H167/2020). 2020-004035 (H1/2020). 2020-012431 (H3/2020) m.m.

¹³ Dnr 2019-003793 (H90/2019), 2019-003473 (H34/2019).

¹⁴ Dnr 2019-27522.

¹⁵ Dnr 2019-009144. Se även ”Transportsektorns samverkan inför samhällsstörningar” (TP SAMS) m.m: <https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/samarbete-med-branschen/transportsektorns-samverkan-infor-samhallsstorningar-tp-sams/>
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/02/okat-samarbete-med-finland-inom-transportomradet/>

¹⁶ Dnr 2020-017755.

¹⁷ Raminstruktion för det svenska civila beredskapsarbetet inom ramen för Nato/PFF, Protokoll 11:8 vid regeringssammanträde 2017-06-22, (Ju2017/05646/SSK).

¹⁸ Dnr 2019-024951.

Utifrån ansvaret för officiell energistatistik¹⁹ har Energimyndigheten löpande samverkat med SCB och Försvarmakten.

I april 2020 genomfördes ett uppföljande möte på generaldirektörs-nivå av det fördjupade, löpande samarbetet mellan Energimyndigheten och Försvarmakten för ömsesidigt informationsutbyte i olika aktuella frågor²⁰. Försvarmakten framförde då bl.a. sin positiva syn på Energimyndighetens arbete med utveckling av den nationella drivmedelsberedskapen. Vidare berördes Energimyndighetens och Naturvårdsverkets gemensamma strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad, där även Försvarmakten är en central aktör. Det gäller t.ex. sekretessbelagda områden av riksintresse som rör Försvarmakten. Vikten av fortsatt god dialog, samverkan och ömsesidigt stöd betonades gällande möjligheterna till samexistens, utifrån olika aspekter och intressen, för att undvika att motstående intressen kolliderar med varandra. Uppdraget i Försvarmaktens regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende våg- och vindkraft²¹ nämndes också och Energimyndighetens stöd till Försvarmakten med vägledning och prioritering kopplat till detta uppdrag²².

Energimyndigheten har kontinuerligt deltagit i Totalförsvarets chefsmöten på generaldirektörsnivå²³.

2.5 Medverkan i övningsverksamhet

Liksom tidigare år, har Energimyndigheten bidragit med stöd, underlag och sakkunskap i planering och genomförande av Försvarmaktens fält- och ledningsövningar (Insatsstabens planering och övningsledning)²⁴. Vidare har Energimyndigheten medverkat i planeringsarbetet inför deltagandet i Totalförvarsövning 2020 (TFÖ) inkl. förberedelser av den egna organisationen. I ovan nämnda sammanhang har samverkan även skett med Svenska kraftnät, Strålsäkerhetsmyndigheten, Post- och telestyrelsen, Trafikverket m.fl.²⁵

I januari 2021 beslutade myndigheten dock att ställa in sin medverkan i övningsaktivitet 4 (ÖA4) i TFÖ på grund av smittspridningsrisken under den pågående pandemin. Energimyndigheten har redan arbetat med flera av de delar som ingår i ÖA4 samt medverkat i fyra delmoment inom TFÖ under 2019–2020.

¹⁹ Förordning (2001:100) om den officiella statistiken. Energimyndigheten ansvarar för statistik om tillförsel och användning av energi, energibalanser och prisutvecklingen inom energiområdet.

²⁰ Dnr 2019-009144. Företrädare för Naturvårdsverket deltog i del av mötet.

²¹ Uppdrag 19. Våg- och vindkraft: Försvarmakten ska i sina yttranden i våg- och vindkraftsärenden utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med övriga samhället. Försvarmakten ska analysera jämförbara länders och grannländers erfarenheter av fungerande samexistens mellan försvarsmakt och kraftigt utbyggd vindkraft inom samma geografiska område. Försvarmakten ska återkomma med förslag på hur det svenska systemet kan förbättras i det avseendet.

²² Se även Energimyndighetens ärende med diariernr 2021-000420 "Ökad samexistens mellan utbyggd vindkraft och försvarets intressen".

²³ Dnr 2019-011341, 2020-023985. GD MSB och ÖB Försvarmakten bjuder in till löpande möten.

²⁴ Dnr 2020-013622, 2020-006786.

²⁵ Dnr 2018-010680. www.energimyndigheten.se/trygg-energiforsorjning/totalforsvarsovning-2020/

Under dessa delmoment har Energimyndigheten fungerat som expertmyndighet för energiförsörjningen. Myndigheten har medverkat i övningsledningens referensgrupp för hela övningen, i scenarioarbetet samt deltagit i kommunikationsarbetet tillsammans med flertalet andra myndigheter. Vid genomförandet av en särskild uppstartövning medverkade Energimyndighetens generaldirektör²⁶. Erfarenheterna från planeringsarbetet och övningsförberedelserna i övrigt kommer att kunna användas i det fortsatta beredskapsarbetet.

2.6 Forskning, kunskapsutveckling och omvärldsbevakning

Inom ramen för sin forskningsfinansiering har Energimyndigheten fört diskussion med Försvarmakten, för att identifiera för dem relevanta forskningsområden och frågor med koppling till kunskapsutveckling²⁷. Energimyndigheten och Försvarmakten har också initierat ett samarbete gällande gemensam omvärldsbevakning. Detta ger möjlighet att tolka förändringar inom energiområdet i omvärlden och hur de påverkar Sverige och svenska intressen samt hur försvars- och säkerhetspolitiska förändringar påverkar energiförsörjningen i världen²⁸.

Energimyndighetens sakanslag har främst använts för uppdrag till Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) om kunskapsutvecklande studier (t.ex. om säkerhetsaspekter på energilagring i framtida energisystem) och framtagande av typfall för värdlandsstöd²⁹. I mars 2020 levererade FOI rapporten *Nato och svensk civil beredskap – Ett kunskapsunderlag med fokus på Nato Seven Baseline Requirements och svensk energiförsörjning*.³⁰

Energimyndigheten medverkar även i referensgruppen för MSB:s forskningssatsning Centre for Critical Infrastructure Protection Research (CenCIP) vid Lunds universitet³¹.

²⁶ <https://knytpunkten.energimyndigheten.se/nyhetscenter/energimyndigheten-staller-in-sitt-deltagande-i-totalforsvarsovnningen-tfo/>

²⁷ Dnr 2020-004591 "Samverkan med Försvarmakten avseende forskningsfrågor".

²⁸ Dnr 2019-009144, 2020-004591.

²⁹ Dnr 2019-027561, 2020-004526, 2019-6204. I arbetet med civilt försvar har myndigheten främst använt förvaltningsanslaget 1:1. Av anslagsposten 1:8 Elberedskap (Ramanslag) får dessutom 3 000 tkr användas för åtgärder som förstärker totalförsvaret samt ersättning för solidaritetsgas som begärs enligt artikel 13 i EU-förordning 2017/1938, enligt Energimyndighetens regleringsbrev för budgetåret 2020 (sid. 11: villkor för anslag 1:8, ap.2 Civilt försvar).

³⁰ FOI-R-4937-SE. Under 2019 tecknades en förnyad överenskommelse om myndighetssamarbete mellan Energimyndigheten och FOI, som möjliggör för Energimyndigheten att få stöd från FOI i planeringen för totalförsvaret samt andra frågor som rör trygg energiförsörjning (dnr 2019-6204). Uppdragen kan omfatta forskning, kunskapsutveckling, direktstöd och övriga tjänster. Energimyndigheten har initierat en dialog med Försvarshögskolan om ett liknande samarbete.

³¹ [Om oss | CenCIP \(lu.se\)](#)

2.7 Stöd till Utredningen om civilt försvar

Energimyndigheten medverkar i referensgruppen till stöd för Utredningen om civilt försvar (Ju 2018:05) och har löpande försett utredningen med kunskapsunderlag och synpunkter avseende energiförsörjningen m.m.³².

Utredningens slutbetänkande blir ett mycket viktigt underlag i den fortsatta utvecklingen. Energimyndigheten noterar i prop. 2020/21:30 *Totalförsvaret 2021–2025* att regeringen avser att fatta beslut om en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, högre regional, regional och lokal nivå. En sådan struktur ska även stärka samhällets förmåga att hantera fredstida kriser³³.

2.8 Framtagande av en intern analys inför fortsatt totalförsvarsarbete

Energimyndigheten har tagit fram en intern analys avseende det fortsatta arbetet med civilt försvar 2021-2025³⁴. Analysen är sprungen ur ett behov av långsiktig planering gällande myndighetens fortsatta uppdrag och som en förberedelse för att kunna växla upp det kommande arbetet – dels genom att bidra till ökad kunskap hos myndighetens medarbetare inom ett av myndighetens ansvarsområden, dels genom att bidra till en diskussion om framtida prioriteringar.

Analysen kommer att tjäna som utgångspunkt för en intern och mer konkretiserad handlingsplan för myndighetens fortsatta utvecklingsarbete – i synnerhet om Energimyndigheten skulle komma att utses till beredskapssektorsansvarig myndighet inom energiförsörjningen³⁵.

2.9 Utredning av förutsättningarna för en energiberedskapslag

Energimyndigheten har under året utrett förutsättningarna för en ny s.k. energiberedskapslag som komplement och motsvarighet avseende övriga energilag till det författningsstöd och de verktyg som Svenska kraftnät har som elberedskapsmyndighet. Detta skulle i så fall medföra ett tydligare författningsstöd för Energimyndigheten att kunna ställa krav på näringslivet/energibranschens aktörer på medverkan i beredskapsarbetet. Frågan är dock mycket komplex vilket tarvar fortsatt utredningsarbete³⁶.

³² Dnr 2019-010837. Utredningen ska redovisa sitt slutbetänkande senast den 1 mars 2021 (dir. 2018:79 och 2019:98).

³³ Prop. 2020/21:30 (sid. 129).

³⁴ Dnr 2019-3793.

³⁵ Som ovan nämnts ska Utredningen om civilt försvar (Ju 2018:05) redovisa sitt slutbetänkande senast den 1 mars 2021.

³⁶ Dnr 2019-019042.

2.10 Utredning gällande riksintresse energidistribution

Energimyndigheten har gjort en utredning av möjligheten att använda verktyget för riksintresse energidistribution beträffande Södertälje bränsledepå.

Utredningen har gjorts utifrån ett helhetsperspektiv, där försörjningstrygghet och totalförsvaret har vägt in³⁷.

2.11 Annan löpande verksamhet och samverkan med koppling till totalförsvaret, beredskap och försörjningstrygghet

Under året har Energimyndigheten även bedrivit annan verksamhet och samverkat med olika aktörer, vilket bl.a. har koppling till frågor om totalförsvaret, beredskap och försörjningstrygghet. Ett antal exempel redovisas nedan.

2.11.1 Energipilot Gotland samt medverkan i projekt om samverkan och organisation inom totalförsvaret i Gotlands län

Energimyndigheten har i uppdrag av regeringen att möjliggöra att Gotland blir ett pilotområde som går före i omställningen till ett hållbart energisystem, med avseende på energipolitikens tre grundpelare försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet³⁸.

Vid GD-mötet med Försvarsmakten i april 2020 som nämnts ovan informerade Energimyndigheten om redovisningen i mars 2019 av regeringsuppdraget i form av rapporten ”Energipilot Gotland – Färdplan för att möjliggöra att Gotland blir pilot för ett hållbart energisystem” (ER 2019:09) och det fortsatta arbetet. I rapporten föreslog Energimyndigheten bl.a. ett antal åtgärder inom trygg energiförsörjning och beredskap. Flera åtgärder är påbörjade, medan andra är beroende av särskild finansiering. Inom ramen för detta medverkar Försvarsmakten i en högnivå-grupp i Energimyndighetens regi samt bidrar med stöd³⁹.

Programmet ”Europeiska regionala utvecklingsfonden – projekt inom Energipilot Gotland” är ett steg i möjliggörandet av ett hållbart energisystem. Programmet pågår mellan 2020-06-22 och 2023-04-30 och har en ram om totalt 30 miljoner kronor. Två utlysningar planeras under programperioden.⁴⁰ I december 2020 utfärdade Energimyndigheten ”Utlysning 1 Energipilot Gotland”. Utlysningen syftar till att finansiera innovativa lösningar som ska bidra till att ställa om till en

³⁷ Utredning om Södertälje bränsledepå som riksintresse energidistribution (dnr 2020-018771). Se också: <http://www.energimyndigheten.se/fornybart/riksintressen-for-energiandamal/riksintressen-for-energidistribution/> och <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/samhallsplanering/riksintresse/>

³⁸ Dnr 2018-008170.

³⁹ Dnr 2019-009144, 2018-008170.

⁴⁰ Dnr 2020-019537, 2018-008170.

mer effektiv och fossilfri transportsektor samt, för att klara transporterens behov, till ett robust elsystem på Gotland⁴¹.

Energimyndigheten medverkar dessutom i Delprojekt energi (utifrån försörjnings-trygghetsmässiga aspekter), inom ramen för regeringsuppdrag till Försvarsmakten och länsstyrelsen i Gotlands län om samverkan och organisation inom totalförsvaret. Energimyndigheten ingår i energiklustret tillsammans med länsstyrelsen på Gotland, regionen och Försvarsmakten/P18 m.fl. Mål och syfte är under försvarssekretess⁴². Arbetet med uppdraget avseende Gotlands energiförsörjning försköts dock under 2020 till följd av covid-19-pandemin.

2.11.2 NordBER och myndighetsgrupp för elsamverkan

Energimyndigheten medverkar löpande i "Nordiskt beredskapsforum" (NordBER), som är ett nordiskt samarbete som syftar till att utveckla krisberedskapsarbetet inom elförsörjningen⁴³. Se även avsnitt 2.15.

I juni 2020 genomfördes digitalt möte i Energimyndighetens regi i "Myndighetsgrupp för elsamverkan" där Energimyndigheten, Svenska kraftnät, Energimarknadsinspektionen, Strålsäkerhetsmyndigheten samt Elsäkerhetsverket ingår. Myndighetsgruppen syftar till ömsesidigt informationsutbyte i olika aktuella frågor, där bl.a. frågor om civilt försvar och samverkansbehov har berörts⁴⁴.

2.11.3 Svenska kraftnäts Elberedskapsråd

Energimyndigheten medverkar med en ledamot i Elberedskapsrådet (insynsrådet för Svenska kraftnäts elberedskapsverksamhet) och dess löpande möten⁴⁵.

⁴¹ [Utlysning 1 Energipilot Gotland \(energimyndigheten.se\)](http://www.energimyndigheten.se/globalassets/utlysningar/energipilot-gotland/fullstandig-utlysningstext-energipilot-1-gotland.pdf)
<http://www.energimyndigheten.se/globalassets/utlysningar/energipilot-gotland/fullstandig-utlysningstext-energipilot-1-gotland.pdf>

⁴² Uppdraget 2018-2021 ska slutredovisas till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) senast den 28 februari 2022 (Fö2020/01032). Energimyndighetens dnr 2018-015497. Se även dnr 2019-009144.

⁴³ Letter of Intent, Nordic Contingency Planning and Crisis Management Forum (Energimyndighetens dnr 60-10-00478). NordBER är ett elberedskapsnätverk för de nordiska energi- och elberedskapsmyndigheterna samt systemoperatörerna.

⁴⁴ Dnr 2019-025074.

⁴⁵ Dnr 2019-027984. Elberedskapsrådet är ett rådgivande organ med uppgift att bevaka elföretagens och det övriga totalförsvarets intressen i frågor om elberedskap. Rådet ska ges tillfälle att yttra sig i frågor av principiell eller större betydelse som rör inriktning på beredskapsåtgärder eller föreskrifter och ålägganden om beredskapsåtgärder. Förordning (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät (13 §).

2.11.4 Samverkan ang. uppdrag i Svenska kraftnäts regleringsbrev om försörjningstrygghet och leveranssäkerhet avseende elproduktionen

Energimyndigheten har under året samverkat med Svenska kraftnät avseende uppdrag i verkets regleringsbrev för budgetåret 2020:⁴⁶

”Därtill ska försörjningstrygghet och leveranssäkerhet avseende elproduktionen särskilt redovisas, inklusive en bedömning om Gotland har en trygg och säker elförsörjning på kort och lång sikt. Redovisningen av försörjningstrygghet och leveranssäkerhet avseende elproduktionen ska göras i samverkan med Statens energimyndighet. Redovisningen ska göras samlad i ett särskilt avsnitt i årsredovisningen.”

Energimyndigheten har bl.a. försett Svenska kraftnät med underlag och synpunkter ur olika aspekter (frågor om hållbara energisystem, trygg energiförsörjning och totalförsvaret osv).

2.12 Extern kunskapsspridning, rådgivning och stöd

Under hösten 2020 lanserade Energimyndigheten en elavbrotts-kampanj, för att ge råd om vad den enskilde och hushåll kan göra för att förebygga och lindra konsekvenserna av ett längre elavbrott. Detta bidrar också till att stärka det civila försvaret⁴⁷. Inom ramen för uppdraget att stödja andra aktörer har Energimyndigheten under året arbetat med en vägledning för drivmedelskartläggning. Syftet är att tillhandahålla en gemensam grund för främst kommuner, regioner och länsstyrelser i arbetet med att kartlägga drivmedelsbehovet för samhällsviktig verksamhet⁴⁸.

I maj deltog Energimyndigheten tillsammans med Svenska kraftnät i ett webinarium som Energiföretagen Sverige AB genomförde under rubriken ”Hur påverkas vi av civil-/totalförsvarsplaneringen?”⁴⁹ Målgruppen var företag inom el- och värmebranscherna. Webbinariet syftade till att ge en bättre helhetsförståelse för den återupptagna totalförsvarsplaneringen (inkl. beskrivning av roller, ansvar och utvecklingsbehov) – samt att ge kunskapsstöd och råd till energibranschen om hur de redan nu kan agera.

Energimyndigheten medverkar också i MSB:s externa referensgrupp i arbetet med en vägledning om krigsorganisation och krigsplacering till företag⁵⁰.

⁴⁶ Energimyndighetens dnr 2020-009451.

⁴⁷ <http://www.energimyndigheten.se/nyhetsarkiv/2020/elavbrott---vad-gor-jag-nu/>

⁴⁸ Dnr 2019-026901.

⁴⁹ www.energiforetagen.se/medlemsnyheter/2020/maj/se-veckans-viktiga-regionmoteswebbinarier-i-efterhand/

⁵⁰ Dnr 2020-024235.

I juni medverkade Energimyndigheten på Folk och Försvars webinarium om oljan och säkerhetspolitiken⁵¹. Därefter medverkade Energimyndigheten i Totalförsvarsstiftelsens webinarium på temat "Energisektorns ansvar i totalförsvaret"⁵² samt Totalförsvarsdagen 2020 – "Gemensamma lösningar för ett motståndskraftigt samhälle"⁵³.

Med utgångspunkt i de cyberangrepp som skedde mot Ukrainas elförsörjning efter utbrottet av den väpnade konflikten i landet, diskuterades i Folk och Försvars podd hur elförsörjningen i Sverige kan bli en måltavla för liknande attacker, och vad det i så fall skulle innebära för det svenska samhället. Energimyndigheten medverkade i detta avsnitt tillsammans med Svenska kraftnät⁵⁴.

2.13 Förstärkning av Energimyndighetens krisledningsförmåga i hela hotskalan

Energimyndighetens krisledningsorganisation är dimensionerad för hela hotskalan. Energimyndighetens interna krigsplaneringsplan fastställdes i september 2019⁵⁵.

Ett antal interna utbildnings- och övningstillfällen har genomförts under 2020 för att stärka myndighetens krisledningsförmåga (inkl. utbildning av den krets som ingår i TiB-forum, Tjänsteman i beredskap). I december fastställde myndigheten rutin för tjänsteman i beredskap (TiB-instruktion)⁵⁶.

Myndigheten har under ett antal veckor dessutom aktiverat sin krisledningsorganisation på grund av covid-19-pandemin. I mars beslutade Energimyndigheten om ytterligare bemanning av beredskapsfunktionen krisledare energi i beredskap (KLE), för att stärka myndighetens förmåga att hantera störningar och avbrott i energiförsörjningen⁵⁷.

I samband med genomförandet och medverkan i övning "ExCap 2020ERE", testade Energimyndigheten förmågan utifrån tidigare fastställd KLE-instruktion⁵⁸.

⁵¹ <https://folkochforsvar.se/event/oljan-och-sakerhetspolitiken/>

⁵² <https://totalforsvar.org/totalforsvar/webinarium-om-energisektorns-ansvar-i-totalforsvaret/>

⁵³ <https://combitech.se/nyheter-inspiration/stories/gemensamma-losningar-for-ett-motstandskraftigt-samhalle/>

⁵⁴ <https://anchor.fm/folk-och-forsvar-podden/episodes/Elforsrjningen-som-mltavla-en04ph>

⁵⁵ Dnr 2018-010814 *Energimyndighetens planering inför höjd beredskap.*

⁵⁶ Dnr 2020-023951.

⁵⁷ Dnr 2018-17616.

⁵⁸ Dnr 2020-003127. Inom området beredskapslager olja och drivmedel påvisade IEA-övning "ERE10 ExCap 2020" att Energimyndigheten och andra berörda aktörer kan uppfylla kraven från IEA och EU och har förmåga att operativt hantera en ev. lageravtappning. Övningen genomfördes bl.a. i syfte att testa kommunikationen mellan IEA och medlemsstaterna. Pga. covid-19 har delar av övningen skjutits upp.

2.14 Övriga interna robusthetshöjande åtgärder

2.14.1 Signalskydd

En säkerhetsskyddsanalys för myndighetens signalskyddstjänst har fastställts⁵⁹.

2.14.2 Säkerhetspolicy

Myndigheten fastställde en intern säkerhetspolicy i oktober 2020⁶⁰. I detta dokument beskriver Energimyndigheten sin inriktning för att uppnå målen med säkerhetsarbetet. Med säkerhetsarbete avses åtgärder för personalsäkerhet, fysisk säkerhet och informationssäkerhet.

2.14.3 Kontinuitetsplan

I april 2020 fastställde Energimyndigheten en intern kontinuitetsplan⁶¹. Kontinuitetsplanering handlar om att planera för att upprätthålla verksamheten på en acceptabel nivå vid olika typer av störningar. Grunden i kontinuitetshantering är att identifiera vilka verksamheter eller funktioner som måste upprätthållas och vilka som är mindre prioriterade. Planen ska kunna tillämpas vid olika typer av kriser eller händelser. Syftet med kontinuitetsplanen är att skapa en sammanhållen utgångspunkt för en myndighetsövergripande prioritering av olika verksamheter.

2.14.4 Alternativ ledningsplats

Energimyndigheten har fört fortsatt dialog med Fortifikationsverket angående möjligheter att kunna verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats⁶².

⁵⁹ Dnr 2020-016287.

⁶⁰ Dnr 2020-21623.

⁶¹ Dnr 2020-9674.

⁶² Dnr 2020-001729: vid GD-möte mellan Energimyndigheten och Fortifikationsverket i okt. 2019 berördes bl.a. samarbete kring utveckling av robust ledningsplats.

2.15 Informationssäkerhet och säkerhetsskydd energi

Energimyndigheten är ansvarig för tillsyn inom energisektorn avseende informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster⁶³. Som nämns i myndighetens årsredovisning 2020 har Energimyndigheten under året utifrån detta bemyndigande främst arbetat med att ta fram föreskrifter avseende riskanalys och säkerhetsåtgärder⁶⁴. Föreskrifterna med tillhörande allmänna råd och konsekvensutredning har remitterats⁶⁵. Energimyndigheten bedömer att föreskrifterna kommer att få stor påverkan på de drygt 200 leverantörerna av samhällsviktiga tjänster inom energisektorn och på så sätt uppnå en bättre systematik i cybersäkerhetsarbetet.

Energimyndigheten har vidare deltagit i samordnings- och arbetsgruppsmöten med MSB och övriga tillsynsmyndigheter inom NIS. Tillsynsmyndigheterna har gemensamt lyft frågeställningar kring förutsättningar och delat erfarenheter med varandra. Energimyndigheten har även bidragit genom att presentera sitt arbete med föreskrifter och sin planering. Energimyndigheten strävar efter att ha en kontinuerlig dialog med aktörerna inom energisektorn kring cybersäkerhet och deltar löpande i ett flertal bransch- och aktörsfora.

Energimyndigheten har inom EU deltagit i samordningen av direktivet och övrigt cybersäkerhetsarbete inom energisektorn. Energimyndigheten har även deltagit i beredningsarbete inom EU kring cybersäkerheten inom energisektorn utöver tillsynsrollen för NIS.⁶⁶

Energimyndigheten samverkar löpande inom ramen för NordBER med de nordiska tillsynsmyndigheterna avseende NIS kring cybersäkerheten inom den nordiska energisektorn. Se även avsnitt 2.11.2 angående NordBER.

Energimyndigheten har också påbörjat utvärdering av olika digitala verktyg med tonvikt på hantering av säkerhetsskyddad information, analys och statistik. Energimyndigheten bedömer att användningen av sådana verktyg kommer att bli avgörande både för såväl myndighetens arbete som för aktörerna vid framtida tillsyn, egenkontroll och andra typer av analyser av leverantörer inom energisektorn.

⁶³ Lag (2018:1174) och förordning (2018:1175) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster samt MSB:s föreskrifter (MSBFS 2018:7). Se även: www.msb.se/sv/annesomraden/informationssakerhet-cybersakerhet-och-sakrakommunikationer/nis-direktivet/

⁶⁴ Detta har koppling till det s.k. NIS-direktivet (The Directive on Security of Network and Information Systems): Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/1148.

⁶⁵ Dnr 2019-003457. Se även: <https://www.energimyndigheten.se/trygg-energiforsorjning/informationssakerhet/nis-foreskrifter-pa-remiss/>

⁶⁶ <https://www.energimyndigheten.se/en/cooperation/cybersecurity/>

I prop. *Totalförsvaret 2021 – 2025* understryker regeringen att det systematiska arbetet med informations- och cybersäkerhet bör stärkas ytterligare hos aktörer inom totalförsvaret. Även säkerhetsskyddet behöver stärkas – ett väl fungerande säkerhetsskyddsarbete är grunden för hela totalförsvaret⁶⁷. Energimyndigheten har noterat i budgetprop. att regeringen under 2021 planerar att lämna förslag om kompletteringar till säkerhetsskyddslagen (2018:585) som innebär ett starkare skydd för Sveriges säkerhet. Regeringen avser med anledning av detta att ge Energimyndigheten och Svenska kraftnät ett utökat ansvar och föreslog därför en resursförstärkning för tillsynsverksamhet vid myndigheterna⁶⁸.

Energimyndighetens tillsynsarbete inom säkerhetsskyddsområdet ska förändras och specialiseras. Myndigheten kommer under 2021 att rekrytera flera nya medarbetare som ska arbeta med tillsyn, tillsynsmetodutveckling och utredningar kopplade till säkerhetsskyddslagen⁶⁹. Enheten som bedriver tillsyn inom detta område har även ansvar för tillsyn inom oljeberedskap samt tillsyn kring informationssäkerhet och cybersäkerhet gällande energiområdet.

3 Uppnådda resultat

Som redovisats ovan har Energimyndigheten under året fortsatt det löpande utvecklingsarbete som syftar till att stärka arbetsformer, inkl. utrustning och tekniska system, för samverkan som möter de höga krav på sekretess och robusthet som ställs vid höjd beredskap. Energimyndigheten har också fört dialog med Fortifikationsverket, angående möjligheter att kunna verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats.

Inom ramen för totalförvarsplaneringen i Försvarmaktens och MSB:s regi m.m. har Energimyndigheten som ovan nämnts bidragit med information och underlag – bl.a. som stöd till Försvarmakten under höjd beredskap avseende försörjning av kritiska förnödenheter, egendom och tjänster.

I arbetet med civilt försvar har myndigheten främst använt förvaltningsanslaget 1:1. Av anslagsposten 1:8 Elberedskap (Ramanslag) får dessutom 3 000 tkr användas för åtgärder som förstärker totalförsvaret samt ersättning för solidaritetsgas som begärs enligt artikel 13 i EU-förordning 2017/1938⁷⁰. Som nämns i avsnitt 2.6 har Energimyndighetens sakanslag under året främst använts

⁶⁷ Prop. 2020/21:30 (sid. 131f, 151f).

⁶⁸ Budgetprop. för 2021 (prop. 2020/21:1, Utgiftsområde 21 Energi, sid. 35) samt regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens energimyndighet (Energimyndighetens dnr 2020-025424).

⁶⁹ Säkerhetsskyddslagen (2018:585) och säkerhetsskyddsförordningen (2018:658).

⁷⁰ Energimyndighetens regleringsbrev för budgetåret 2020 (sid. 11, ap.2 Civilt försvar).

för uppdrag till Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) om kunskapsutvecklande studier.

Energimyndighetens sammanfattande bedömning är att de åtgärder som har påbörjats och genomförts under året har bidragit till förstärkning av totalförsvaret och ökad motståndskraft inom energiförsörjningen. Samordning och samverkan liksom myndighetens och energibranschens förmåga att agera vid störningar inom energiförsörjningen och andra utmanande händelser har stärkts. Fortsatta utvecklings- och samverkansbehov har dessutom identifierats⁷¹. Utveckling av rutiner, tillgång till ändamålsenliga lokaler och utrustning osv. är exempelvis viktiga delar för att uppnå en ökad intern effektivitet, vid en successivt ökande ärende- och arbetsvolym inom myndighetens ansvarsområden.

Utvecklingen av ett robust civilt försvar kommer att ta tid, utifrån tidigare identifierade och tämligen omfattande utvecklingsbehov samt upparbetad säkerhetsskuld i form av tidsmässigt framskjutna aktiviteter till följd av resursbrist osv⁷². De förstärkta, långsiktiga ekonomiska förutsättningarna kommer att underlätta myndighetens fortsatta planering, rekryteringsmöjligheter och kompetensuppbyggnad. Detta kommer att främja den gradvisa förmågeökning som krävs, mot bakgrund av ökade krav och förväntningar. Energimyndigheten konstaterar vidare att flera av de nödvändiga förutsättningarna för att kunna arbeta mer långsiktigt och metodiskt nu börjar falla på plats och tydliggöras ytterligare⁷³.

Här kan avslutningsvis nämnas att myndigheten i slutet av 2020 utlyste ett antal tjänster avseende utveckling av Sveriges beredskap vid störningar i el- och drivmedelsförsörjningen (utöver de tjänster gällande säkerhetsskydd inom energiförsörjningen som nämnts i avsnitt 2.15).

⁷¹ Se bl.a. dnr 2020-21279.

⁷² T.ex. beskrivna i Energimyndighetens "Budgetunderlag 2021-2023" (dnr 2020-000232) samt Energimyndighetens, Svenska kraftnätets och Strålsäkerhetsmyndighetens redovisningar av regeringsuppdraget "Uppdrag till bevakningsansvariga myndigheter att inkomma med underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret" (Regeringskansliets dnr Ju2019/02477/SSK. Energimyndighetens dnr 2019-16105) m.m. Se avsnitt 2.2.

⁷³ Prop. 2020/21:30 *Totalförsvaret 2021–2025*, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:135 och 2020/21:136. Budgetprop. 2020/21:1 (utgiftsområde 21 Energi, bet. 2020/21:NU3, rskr. 2020/21:127 samt utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap osv). Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens energimyndighet (Energimyndighetens dnr 2020-025424).